

იგავის ტრანსფორმაცია და ჯემალ ქარჩხაძის „იგი“

ჯემალ ქარჩხაძის მეტად საინტერესო და მრავალფეროვანი შემოქმედებითი სამყაროს ერთ–ერთი გამორჩეული ნიმუში „იგი“ დღემდე მკითხველთა დაუცხრომელი ინტერესის საგანი და საყვარელი ნაწარმოებია. შემთხვევითი არაა, რომ ეს მოთხრობა სასკოლო სახელმძღვანელოშია შეტანილი სწორედ საშუალო საფეხურზე, როცა ადამიანის პიროვნება ჩამოყალიბების, ფორმირების ყველაზე მნიშვნელოვან ფაზას გადის და მოზარდის შინაგანი სამყაროს განვითარებაში თავისი განუმეორებელი წვლილი შეუძლია შეიტანოს. ნაწარმოებისადმი მუდმივ მიზიდულობას ბევრი ფაქტორი განაპირობებს. მათ შორის ის იგავური ენა, რომელიც მწერლის შემოქმედებითი მრავალწახნაგოვნების საწყისთან დგას და დიდწილად ქმნის კიდევ ტექსტის კონტექსტურობის გასაღებს.

თანამედროვე სამეცნიერო თეორიული კონცეფციების საფუძველზე მრავალი ლიტერატურული ქმნილება იგავის მხატვრული ტრანსფორმაციის უმაღლესი საფეხურად მოიაზრება. ჯემალ ქარჩხაძის პროზის მთელი შიდასივრცეც იგავის არსითაა ინსპირირებული.

სახარებისეული იგავები მწერლის მხატვრულ ტექსტებში გამოიყენება როგორც პირდაპირი სახით, ასევე იმპლიციტურად; იგავი იკვეთება არა მარტო შინაარსობრივ – იდეურ, არამედ ლექსიკურ–სემანტიკურ გამომსახველობით დონეზე; ჯემალ ქარჩხაძის ლიტერატურულ სამყაროში იუნგის აპერცეპციის თეორიის მიხედვით, წინასწარ არსებული კონცეპტი სახარების იგავია, ხოლო პერცეპცია ინტროვერტირებული გონების ძალით შექმნილი მხატვრული ნაწარმოები.

იგავის ექსტრალინგვისტური, სოციალურ–ისტორიული მიკროსქემა აყალიბებს სიღრმისეულ პლანს მხატვრულ ტექსტში. ეს მკაფიოდ ვლინდება იგავური ტექსტის დიაქრონული წაკითხვისას. ნაწარმოების სიუჟეტური ლოგიკა ჰარმონიულად შეერწყმება ექსტრალინგვისტურ კონტექსტად წოდებულ მნიშვნელობას ანუ იგავს. ამ ტიპის ჰერმენევტიკული ორიენტაციის ტრადიციური მოიცავს სოციალურ–ისტორიული სამყაროს უნივერსალურ ხასიათს.

მწერალი, როგორც კონცეპტუალური ლიდერი, ისე წარმოჩნდება ნაწარმოებებში. იგი არა მარტო წარმატებულად აგრძელებს „სხვაგვარად თქმის“ მეთოდის გამოყენებით ქრისტიანული თეოლოგიის ტრადიციას, არამედ გვთავაზობს ტექსტის ინტერპრეტირების მაღალ კულტურასაც. ამ შეხედულების დასტურად გვესახება სახარების იგავებიდან ტრანსფორმირებული სიმბოლური სახეები.

სახარებისეული იგავური კონტექსტების შიდა კავშირებით მწერლის მიერ წარმოჩენილია ძირითადი კონცეფცია, რომ მწერლობა და ყოველი მწერალი ღირებულებათა მარადიულ სისტემას ემსახურება; ბოლო საუკუნეებში ეს მარადიული სისტემა და შესაბამისად საყრდენიც –ადამიანის არსიც მუდმივ მტკივნეულ გარდასახვასა და ტრანსფორმაციას განიცდის, რის შესაბამისი რეფლექსიაც არის ჯემალ ქარჩხაძის შემოქმედება; ჯემალ ქარჩხაძის პროზის იგავური ასპექტები გვიდასტურებს, რომ უნივერსუმს მოწყვეტილი ადამიანური გონება ვეღარ ახერხებს ღვთაებრივი კოსმოსის

მსგავსად – მიკროკოსმოსად ყოფნას. მისი სული აღარ წარმოადგენს „მსოფლიო სულის ნაპერწკალს“ (იუნგი 2005: 4).

იკვეთება მწერლის მიზანდასახულება – პერსონაჟთა სულიერი ევოლუციის ჩვენებით აღდგეს კულტურის უნიფიცირებული სისტემის ერთადერთი უნივერსალა – აბსოლუტურად სამართლიანი, მშვენიერი, სამყაროსა და ადამიანის შემქმნელი ღმერთის უსასრულობის, ზეგრძნობადობისა და ზეგონიერების აღქმა; მწერალი გვიჩვენებს, რომ ეპისტემოლოგიური კრიტიციზმის მიუხედავად, რწმენა აძლევს ადამიანს ღმერთის შეცნობის შესაძლებლობას. რწმენის აუცილებლობას კი სახარების მთლიან სწავლებასთან ერთად იგავთა გააზრებაც განაპირობებს. ამიტომაც ხდება იგავური აზროვნება ქართული მწერლობის ერთ-ერთი მთავარი სააზროვნო ვექტორი.

სახარებისეული იგავები ჯემალ ქარჩხაძემ XX საუკუნის ქართული ყოფის ლოკალს შეუსაბამა. კულტურული კონტექსტების გზაჯვარედინზე მწერალმა თავისი არჩევანი სწორედ ამ ვექტორისაკენ მიმართა. მან ქართული სულის კვლევა მარადიული საწყისის – იგავის სახარებისეული მორალისა და ბიბლიური ჭეშმარიტებების ხელახალი აღმოჩენების გზით გვაჩვენა იმ ეპოქაში, რომელსაც ეს საწყისი ტოტალიტარიზმის წნეხის კანონიზაციის გამო კარგა ხნის დავიწყებული ჰქონდა.

მოთხრობა „იგი“ ექსტრალინგვისტური კონტექსტის დონეზე შეიძლება ჯემალ ქარჩხაძის უმთავრეს იგავად მოვიაზროთ. მოთხრობის პერსონაჟი – იგი – სახარების იგავთა მარადიულ გმირს განასახიერებს, რომელიც თავის თავში სამყაროს ყველა განზომილებას მოიცავს.

იგავური ენის ყველა პლასტი მასში ერთდროულად თანაარსებობს – ქრონოტოპი, ეპიფანია გზის დასაწყისში და გზის დასასრულს, მოთხრობის ტექსტში გამოყენებული ყველა ანთროპომორფიზმი სიტყვათა კონოტაციურ მნიშვნელობაზე მიუთითებს და სახარების იგავთა დედააზრში კონცენტრირდება. იგი სახარების იგავთა გმირია, რომელიც ტრანსფორმირდება მწერლის სხვა ნაწარმოებებში და სხვადასხვა სახელით გვევლინება. მან ყველგან ერთი უმთავრესი მორალური ამოცანა უნდა გადაწყვიტოს – შეძლებს თუ არა ადამიანად ქმნის დიდი მისტერია განახორციელოს, ადასრულოს საკუთარი ნება და არჩევანი და ამაღლდეს ღვთაებრივად. ამიტომაც მნიშვნელობა არა აქვს რა სახელი ერქმევა, ან ერქმევა თუ არა საერთოდ სახელი. იგი ყველა დროის, ყველა ეპოქის შვილია, შეიძლება ითქვას ზედროულია. მისი სახელის საკაცობრიო იდეურ დატვირთვას ერწყმის ქართული ეროვნული სულის პორტრეტის შტრიხები ნაწარმოებებში „ზებულონი“, „ანტონიო და დავითი“, „მდგმური“, „განზომილება“.

„იგის“ პრეისტორიულობა და არქეტიპულ სახეთა სისტემა, ფაქტობრივად, სახარების იგავის მარადიული დროის ქრონოტოპის განსხეულებად წარმოგვიდგება.

მოთხრობის მთავარი გმირი, ფაქტობრივად, შესაქმეს მთავარი ფიგურაა, რადგან სტატიკური მოცემულობის სამყაროს გაცნობიერებულ მოცემულობად ქცევის ხანგრძლივი პროცესის სათავეში ექცევა და ნებითა თუ უნებლიედ აიძულებს თავის ირგვლივ მყოფთ, ამ მტკივნეული და რთული პროცესის თანამონაწილენი გახდნენ. განდმრთობისაკენ მავალი ადამიანის მთელი არეალია მოქცეული იგის თვალსაწიერში – მისი პირველქმნილი სამყარო სხვადასხვა ანთროპონიმისა და სიტყვათა კონოტაციის ჯერ ქაოტურ, შემდეგ კი პიროვნული მზაობისა და ზრდის კვალდაკვალ, დახვეწის ახალ სიმაღლეზე ადის. იგი თავისუფლდება სიტყვით და ათავისუფლებს სიტყვას. იგი თავად ხდება სიტყვის ერთგვარი გამტარი, რაც კარს უღებს სამყაროთა შორის მოგზაურობისაკენ.

იგის გამოსვლა გამოქვაბულიდან და მისი გამართვა, ერთი მხრივ, ტკივილისაგან თავდახსნის მაჩვენებელია, მეორე მხრივ, თავისუფლების მოპოვების საფუძველი. გამოქვაბულის დატოვება – დღის თვალის, ღამის თვალის – სულიერი სინათლის აღმოჩენა

და გონების გათავისუფლება არაა საკმარისი, რომ პიროვნებად გარდაიქმნეს. მან გულის განათლება უნდა შეძლოს – გული აივსოს გრძნობით, რომელიც გაათავისუფლებს და სამყაროსთან ჰარმონიას შთააგონებს. ეს გრძნობა პირველი ადამიანის ინსტინქტზე, პრიმიტიულ ურთიერთობებზე მაღლა უნდა დადგეს, რომ იგი მთელი სამყარო აღმოაჩინოს თავის თავში, თვით მოძალადე და აგრესიული ბელადიც კი, და შეიყვაროს.

ეს გრძნობა სიყვარულის ძალაა, რომელსაც შეუძლია პიროვნებად აქციოს იგი. ამავე დროს სწორედ სიყვარულია შთამაგონებელი, რათა იგი მსხვერპლის გაღების გზით გახდეს თავისუფალი პიროვნება. ეძიეთ ჭეშმარიტება და ჭეშმარიტებამ გაათავისუფლოთ თქვენ – ამ ცნობილი ფორმულის რეალურ ხორცშესხმად იკითხება იგის მთელი სულიერი თავგადასავალი. ეს ჭეშმარიტება, როგორც იგი აღმოაჩინა, სამყაროს შემოქმედი სულია, რომელიც ათავისუფლებს და პიროვნებად აქცევს მას. იგი ამ დიადი სულის ნაწილად აღიქვამს თავს და შინაგანად შეიგრძნობს კიდევ ამას. იგი იცის, რომ ზღვაც თვითონაა, მთაც, ცაც და ყველაფერი, რასაც უყურებს. ფაქტობრივად, მთელი კოსმოგონიური სურათის ცენტრალური ფიგურაა და ამას სრულად ისიგრძეგანებს, როგორც დიდ მოაზროვნეთა და ინტუიტიური წვდომის უნარებით დაჯილდოებულ თავისუფალ პიროვნებებს ახასიათებთ.

პერსონაჟი – იგი სახარების გმირის გზას იმეორებს – უერთდება სამყაროულ საწყისებს, იწყებს გამართვას – განხორციელება–განკაცებას, ქადაგებას – შემოქმედებით წვასა და ქმედებას, საყოველთაო სიყვარულის ტარებას ადამიანურ არსში. იგი თავად არის მეტამორფოზისა და ტრანსფორმაციის რეალური სუბსტანტირებული სახე. იგი იგავურად შემოქმედის თესლია, საფუარის – გონების, რწმენისა და სულის სინთეზია, მე შეცდომილის თვისებებსაც ატარებს, როცა მშობლიურ ტომს თავისი მოქმედებით განუდგება და მისგან განსხვავებულ ცხოვრებას იწყებს, გონიერი მშენებელია, ბოლოს კი ანთებულ სანთლად გარდაისახება თანატომელთათვის და სხვა გასხივოსნებულ არსებებს უერთდება.

იგი თავის თავში აერთიანებს რჯულისა და მადლის იგავების მორალისტიკას და თავად იქცევა არქეტიპად, სიმბოლოდ. მისი რეპრეზენტირება მწერალმა სხვადასხვა რაკურსით შემოგვთავაზა რომანებში და დაგვარწმუნა, რომ ეპოქა, კონკრეტული ქრონოტოპი მხოლოდ პირობითი ფონია უმაღლესი ჰარმონიის მიღწევის გზაზე სახარების იგავის მარადიულ უძრავ დროში გადასანაცვლებლად.

„იგი“, როგორც ცენტრალური საბაზისო იგავი, ტრანსფორმირდება ჯემალ ქარჩხაძის თითქმის ყველა სხვა ნაწარმოებში და განასახიერებს ერთიან იგავ–სისტემას, რომელიც მწერლის შემოქმედების გაშინაგანებულ სიღრმისეულ განზომილებას წარმოგვიდგენს. ეს განზომილება, თავის მხრივ, ემსახურება ადამიანში ღვთაებრივამდე პიროვნული და ზნეობრივი სრულყოფის უდიდეს მისიას.

ამ იგავთა გამოძახილი მკაფიოდ შეიგრძნობა მოთხრობის „იგი“ არა მხოლოდ სიუჟეტის განვითარების მსვლელობისას, არამედ ყველა პერსონაჟის, ერთი შეხედვით თითქოსდა გაუცნობიერებელი ფიზიკური თუ სულიერი მოძრაობის, საჩვენებლად. ჯემალ ქარჩხაძის მიერ „იგის“ დედააზრითა და სათქმელით წარმატებულად არის წარმოჩენილი სახარების იგავთა შინაგანი მისია, რომელიც განისაზღვრება ორი მიმართულებით: დეფინიცია – რჯულის იგავი ადამიანის სარწმუნოებრივ მოქცევასა და მეტამორფოზას განაპირობებს; დეფინიცია – მადლის იგავი პიროვნების ღვთაებრივ გასხივოსნება–თეოზისურ ფაზაზე მიგვანიშნებს. პერსონაჟის მეტამორფოზაც ამ ორი ვექტორით წარმართება ადამიანში ღვთაებრივამდე პიროვნული და ზნეობრივი სრულყოფის უდიდესი მისიის შესასრულებლად.

ჯემალ ქარჩხაძის აზრით, შინაგანი სამყაროს გადმოცემა არ შეიძლება უშუალოდ, რადგან შინაგანი სამყარო არამატერიალური ფენომენია. მწერალი მიიჩნევს, რომ

არამატერიალური სამყაროს მატერიალიზაცია შეიძლება მოხერხდეს მხოლოდ სიმბოლურად, რასაც გამოხატულების სხვადასხვა არეალი შეიძლება ჰქონდეს. სიმბოლურ სახეთა არეალი კი სწორედ იგავია, როგორც შემოქმედების საფანელი, როგორც ერთგვარი მიკროსქემა. თავად ჯემალ ქარჩხაძეც გვიდასტურებს, რომ შემოქმედება, ალბათ, სხვა არაფერია, თუ არა საკუთარი შინაგანი სამყაროს იგავური გაცხადება.

ლიტერატურა:

1. **იგავნი** – იგავნი უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესნი – წმინდა მამათა და კომენტატორთა საღვთისმეტყველო განმარტება 7 წიგნად, გამომცემლობა „ალილო“, გამომცემლობა „დედაენა“, თბილისი, 2008.
2. **იუნგი** კ.გ. – განსხვავება აღმოსავლურ და დასავლურ აზროვნებას შორის, ქუთაისი, გვ 4, 2005.
3. **ქარჩხაძე ჯ.** – „იგი“, თბილისი, 2010 .
4. **ქარჩხაძე ჯ.** – ქარჩხაძე ჯემალ , შემოქმედების კანონი, ქარჩხაძის გამომცემლობა, თბილისი, 2011.
5. **Crossan J.D.** – The Parables Of Jesus, Interpretation, Professor Emeritus DePaul University, 2002.
6. **Koester H.** – The Parables of Jesus Recovering the original meaning of Matthew’s parables, *Bible History Daily*, 2013.
7. **Rindge M.** – Luke’s Artistic Parables: Narratives of Subversion, Imagination, and Transformation, Gonzaga University, Spokane, Washington, Interpretation: A Journal of Bible and Theology, 2014

Bela Durglishvili

Akaki tsereteli State Univetsiry

Kutaisi, Georgia

The Transformation of the parable and Jemal Karchkhadze’s “He”

Abstract

The work analyzes the inner world of Jemal Karchkhadze's literary characters based on such important events as revenge and forgiveness with their religious and literary interpretations. Jemal Karchkhadze's theological and psychological observations are shown for the purpose of searching the human essence, to achieve the divine in order to discover the true purpose.

The classic story of revenge and forgiveness can be considered Jemal Karchkhadze's story "He". At the level of extralinguistic context, this work is the main work of Jemal Karchkhadze - because the character of the story is the eternal hero of the Gospel stories, which includes himself all the dimensions of the universe.

All the plate of the parallel language coexist in it simultaneously - the chronotype, epiphany at the beginning of the road and at the end of the road, all the anthropomorphism used in the text of the story indicates the conotactic meaning of the words and concentrates in the subtleties of the Gospel. **He** is the protagonist of the Gospel books, which is transformed in other writings of the writers and has different names. He has to solve one of the major moral tasks everywhere - whether he can create a great mystery of being a human, fulfill his will and choice - to forgive and to be elevated to the Divine.

That is why it does not matter what name he is called, or not called any name. **He** is the son of all times, all the epochs. The idea of his name is combined with the portrayal of Georgian national souls in the works "Zebulon", "Antonio and David", "Resident", "Dimension".

"He", as the central base parable, is transformed in almost every other work of Jemal Karchkhadze and embodies a single parable system that presents the depth dimension of the writer's creativity. This dimension, in its turn, serves the greatest mission of personal and moral perfection before the divine.